

Op weg met VOS en MOF

Inzichten uit onderzoek over jeugdhulp en jeugddelinquentie voor beleid en praktijk

Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: Genomen maatregelen

Leen Cappon, onbezoldigd postdoctoraal medewerker, Ugent, Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht

Onderzoeker Forensisch Zorgcircuit, PC Sint-Jan-Baptist, Zelzate,
leen.cappon@fracarita.org

Inleiding

De jeugdrechters kunnen de maatregel afstemmen op de individuele noden van de minderjarige. In bestaand onderzoek wordt weinig aandacht besteed aan de complexiteit van hoe deze discretionaire beslissingen genomen worden. Dit doctoraatsonderzoek probeert het bestaande onderzoek uit te breiden en te focussen op de beslissingsprocessen en niet op de beslissingen van de jeugdrechters.

In dit doctoraal proefschrift worden de beslissingsprocessen van de jeugdrechters bestudeerd bij een specifieke subgroep, namelijk minderjarigen met een psychiatrische problematiek. Zowel in onderzoek, als in het beleid en de praktijk, wordt in toenemende mate aandacht besteed aan minderjarigen met een psychiatrische problematiek in contact met de jeugdrechtbank. Het lijkt dan ook zinvol om na te gaan hoe jeugdrechters specifiek betekenis geven aan hun beslissingen betreffende minderjarigen met een psychiatrische problematiek.

Doelstelling en methodologie

De algemene doelstelling van dit doctoraal proefschrift is het analyseren en contextualiseren van de betekenis gegeven aan de beslissingsprocessen van de jeugdrechters betreffende minderjarigen met een psychiatrische problematiek.

In dit doctoraal proefschrift werd naast een literatuurstudie een empirisch onderzoek bestaande uit twee onderzoeksfasen – dossierstudie en interviews – opgezet. Voor de eerste onderzoeksfase, de dossierstudie, werden in twee jeugdrechtbanken 104 dossiers geselecteerd met een expliciete vermelding van een psychiatrische problematiek. Uit de beschikkingen en vonnissen teruggevonden in deze dossiers werden de verschillende opgelegde maatregelen geanalyseerd. De motiverende gedeeltes van de beschikkingen en vonnissen werden geanalyseerd om na te gaan hoe jeugdrechters schriftelijk betekenis geven aan hun beslissingsprocessen over minderjarigen met een psychiatrische problematiek. Ook werden interviews afgenomen van professionelen (n= 32), minderjarigen met een psychiatrische problematiek (n= 31) en hun ouders (n= 17). In de interviews werd gepeild naar de perspectieven van de verschillende actoren op de interactieprocessen die aan de basis liggen van de beslissingsprocessen.

Resultaten

Uit de analyse van de opgelegde maatregelen aan minderjarigen met een psychiatrische problematiek blijkt dat de meerderheid van de maatregelen (61.0%) residentiële maatregelen zijn. Slechts 3% van de opgelegde maatregelen zijn zogenaamde psychiatrische maatregelen. In de interviews geven de jeugdrechters aan te kiezen voor psychiatrische maatregelen wanneer ze geconfronteerd worden met complexe problemen die moeilijk te verklaren zijn en die niet meer aangepakt kunnen worden binnen de ‘traditionele’ voorzieningen. Toch blijkt uit de interviews ook dat jeugdrechters meer zouden kiezen voor psychiatrische maatregelen indien de bestaande barrières – beschikbaarheid, intakeprocedure, negatieve ervaringen en stigma – weggenomen worden.

De analyse van de schriftelijke motiveringen en de analyse van de afgenomen interviews bevestigen dat de beslissingsprocessen van de jeugdrechters betekenis krijgen in een wisselwerking tussen de jeugdrechters en de consultants van de sociale dienst. Wanneer een psychiatrische maatregel genomen moet worden, treedt de jeugdpsychiater deze interactie binnen. Hierbij wordt de jeugdpsychiater door de jeugdrechters en de consultants vooral beschouwd als een hindernis in de beslissingsprocessen van de jeugdrechters.

De analyse van de afgenomen interviews geeft ook weer dat de inspraak van minderjarigen en ouders in de beslissingsprocessen van de jeugdrechters beperkt is. Het hoorrecht lijkt slechts beperkt ingevuld te worden en niet te voldoen aan Art12 van het VRK.

Aanbevelingen

Tot slot werden de bevindingen van dit doctoraatsonderzoek gekoppeld aan aanbevelingen voor toekomstig beslissingsprocesonderzoek, beleid en praktijk.

De belangrijkste aanbeveling voor toekomstig beslissingsprocesonderzoek is dat gekozen wordt voor een procesbenadering. Daarbij moeten de interactieprocessen tussen de verschillende betrokken actoren, de overlegmomenten, ‘live’ bestudeerd worden.

Beleidsmatig en in de jeugdrechtbankpraktijk moet gefocust worden op deze kwetsbare groep van minderjarigen met een psychiatrische problematiek. Beleidsmatig zouden de huidige maatschappelijke en organisatorische antwoorden op ‘probleemgedrag’ van kinderen en

jongeren in vraag gesteld moeten worden. Een psychiatrische kijk zou toegevoegd moeten worden aan de bestaande perspectieven op complexe problemen. Ook in de jeugdrechtbankpraktijk is een positievere benadering van de jeugdpsychiater noodzakelijk. Dit kan gerealiseerd worden door de introductie van een liaison of door een jeugdrechtbank uitgebreid met niet-juridische assessoren. In beide ideeën mag de rol van de minderjarigen en hun context niet vergeten worden. Hun betrokkenheid is cruciaal om te zorgen voor een adequate hulpverlening binnen de jeugdrechtbankcontext.

Mijn vaststellingen

- Er worden weinig psychiatrische maatregelen opgelegd bij minderjarigen met een psychiatrische problematiek.
- Beslissingen worden heel beperkt schriftelijk gemotiveerd door de jeugdrechters. Indien gemotiveerd, wordt vooral verwezen naar de wet, het plaatsgebrek en het verslag van de sociale dienst.
- De beslissing is het resultaat van een interactie tussen de jeugdrechter en de consulent van de sociale dienst. De minderjarigen en hun ouders krijgen nauwelijks een rol toebedeeld.
- Bij het nemen van psychiatrische maatregel treedt de jeugdpsychiater de interactie binnen en wordt door de jeugdrechtbankactoren gezien als een hindernis door eigen ideeën over wat het beste is voor de minderjarige.
- Het hoorrecht van minderjarigen wordt niet ingevuld volgens Art 12 van VRK.

Mijn aanbevelingen

- Er moet meer aandacht besteed worden aan de keuze voor een psychiatrische maatregel bij minderjarigen met een psychiatrische problematiek.
- Jeugdrechters moeten maatregelen zowel schriftelijk als mondeling motiveren zodat iedereen weet waarom een maatregel genomen wordt.
- Het beslissingsproces van de jeugdrechter moet gebaseerd zijn op een dialoogmodel waarin elke actor – dus ook de minderjarige en de ouders- een plaats krijgt.
- Er moet ingezet worden op een betere samenwerking tussen de jeugdrechters en de jeugdpsychiaters zodat het belang van de minderjarige niet op de helling geplaatst wordt.
- Beleidsmatig moet extra aandacht besteed worden aan minderjarigen met een psychiatrische problematiek in contact met de jeugdrechtbank. Zij verdienen een specialistische zorg!

Referenties

Cappon, L. (2015). Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: Genomen maatregelen (doctoraal proefschrift). Gent: UGent.

Cappon, L., & Vander Laenen, F. (2015). Gehoord worden is nog geen inspraak: Perspectieven van minderjarigen en ouders op de beslissingen genomen door de jeugdrechter. *Tijdschrift voor Kinder- en Jeugdrechten*, 16, 3-19.